

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 203 שבט תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת המנוח יוסף בן דוד ועיונה שלומי ע"י בתו וחתנו רונית ואבינועם לוי הי"ו

פרשת יתרו

"אוי לי אם אעיר, אוי לי אם לא אעיר"

"את כל אשר עשה אלהים למשה וגו', כי הוציא ה' את ישראל ממצרים" (יח, א)

בספר חנוכת התורה דקדק מדוע לגבי משה נקט הכתוב "אלהים" שהוא מידת הדין ולא שם ה"ה" כמו לגבי ישראל.

ותירץ בספר באר מרים, שלמרות שהעולם סבור שהנהגה ושררה היא דבר גדול וחשוב, ורבים חפצים במינוי ותפקיד, האמת אינה כן, וכפי שלימדונו חז"ל (יומא פו, ב) שהרבנות מקברת את בעליה, מפני שהיא גורמת למידת הדין לקטרג על המנהיג ולדקדק עמו בתוקף הדין, ומשום כך סירב משה רבינו להתמנות למנהיג על ישראל, והקב"ה היה צריך להפציר בו לקבל המינוי במשך שבעה ימים. ולבסוף פגעה בו מידת הדין, ומחמתה דקדקו עמו בחטא מי מריבה וענש שלא יכנס לארץ. ולכן נאמר לגבי משה שם "אלהים" שהוא מידת הדין.

ב. והחוקוני פירש שלכן נאמר (דברים יז, כ) אצל המלך "למען יאריך ימים", לפי שהרבנות והשררה מקברת את בעליה וזקוק הוא לזכויות כדי שיאריך ימים. והוסיף שמתעם זה מכריזים העם "יחי המלך" בעת הכתרתו, כדי שלא תקצר המלוכה את ימיו.

ג. ולפי פשוטו רבנות ושררה מקברת את בעליה משום שמי שממונה על הציבור ומתפקידו להשגיח ואף להעיר להם במידת הצורך, פעמים וטועה באמירותיו ומעשיו, ועקב כך יש שנפגעים ממנו ומקפידים עליו, וקפידות אלו גורמים למידת הדין להיות מתוחה כנגדו.

ואם ירצה למצוא חן בעיניהם ולא יעיר להם הרי שבכך מועל הוא בתפקידו. וביותר, שלפי המבואר בליקוטי מוהר"ן (תורה נו') "הרבנות מקברת את בעליה" היינו כשהממונה מזניח את מלאכתו ואינו מעיר לנתונים תחתיו, וכפי שכתב "שמוטל עליו להזהיר ולהוכיח את האנשים שיש לו בחינת מלכות עליהם. ואם הוא מזהיר ומוכיח אותם, אזי הוא עושה את שלו, ומציל את נפשו. אבל אם אינו מוכיחם, אזי העונש עליו, ועל כן הרבנות מקברת את בעליה. ולכן צריך לראות להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות, דהיינו שיראה שיוכל להזהיר ולהוכיח אותם."

ונמצא שכל מנהיג ובעל שררה נתון בבחינת "אוי לי אם אעיר, אוי לי אם לא אעיר", ועליו לאחוז תמיד בקו המשקולת וליישר כפלס מעשיו, זוהי מלאכה קשה שבקשות, ובנקל יבוא לידי קפידת הבריות, ועל כן אמרו חז"ל שהרבנות מקברת את בעליה.

כשה"שווער" שווער...

"ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו" (יח, ז)

במכילתא למדו מכאן ש"חייב אדם להיות נוהג בחמיו כבוד". ואכן אם יש מאן שהוא המשמש כדוגמא וסמל לחתן המכבד את חמיו הרי שזהו משה רבינו. שכן מבואר בתרגום יונתן (לעיל ב, כא) שכשנודע ליתרו שהיה מיועצי פרעה שמשה ברח מפני פרעה העניש אותו והניחו בבור בלי לחם ומים כדי שימות, והיה כלאו שם במשך עשר שנים! ונתקיים כל אותם שנים בוכות ציפורה שהיתה מביאה לו אוכל בבתרן. ובודאי שמשו נצטער צער

רב בהיותו כלאו בבור, ולמרות הכל לא זכר ליתרו את הרעה שגמל עמו, וכשנשא את בתו ונעשה לחמיו כיבדו בתכלית ההידור והכבוד.

וכן מצינו אצל יעקב אבינו שחמיו רימהו באופן נורא ואיום, שלאחר שעבד אצלו שבע שנים בנאמנות החליף את האשה המיועדת לו. והעיר על כך הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין (אור יחזקאל דרכי העבודה עמ' ל') שחרף כל זאת יעקב פנה ללבן בשקט ושלווה ושאל "הלא ברחל עבדתך שבע שנים ולמה רמיתני", בשעה שחתן אחר מן הסתם היה זועק והופך את כל העולם לאחר רמאות גדולה כל כך, ואילו יעקב לא איבד את עשתונותיו כי ידע והאמין שהכל מאת ה' ולבן הוא רק שליח, ומה לו כי ילין ויתרעם עליו.

ב. והנה דעת החרדים (מצוות עשה פ"ד) שכבוד חמיו וחמותו הוא חיוב מן התורה. וכתב, "האיש חייב בכבוד חמיו וחמותו, משום שאיש ואשתו נחשבים כגוף אחד, ואב ואם של זה כאב ואם של זה".

ברם לרוב הפוסקים כבוד חמיו וחמותו היא מצוה מדברי חכמים. ואף על פי כן חובתה גדולה ומושכלת, וכדברי הפלא יועץ (ערך חמיו וחמותו) "גדול חיוב הכבוד שחייב לחמיו וחמותו, שעל ידם הוא ניצול מן החטא וזוכה להיבנות ולכמה מעלות טובות. וכמה יגיעות וכמה טרחות טרחו חמיו וחמותו עד שיגדלו את הבת, ועד שהשיאו אותה לו היה קשה עליהם כבדול ובמה ישולמו. ולכן חיוב מוטל על החתן שלא להיות כפוי טובה, ולהיות להם כבן". [וראה עוד בקטע הבא].

"אבא שלה לא ימות כל כך מהר..."

כהמשך לדברים הנ"ל נביא כאן מעשה באברך שניגש אל הרב נחום דיאמנט שליט"א ושאלה בפיו "היות וכבר חמש שבתות רצופות היינו בבית חמיו, ברצוני לשבות בשבת זו אצל הורי, אך רעייתי מתנגדת לכך, ובאתי לשאול עם מי הצדק". הרב חש שאין זו שאלה תמימה כל כך, וסייג את דבריו באומרו "אם הפרטים הם כמו שאמרת לי ואין משהו מעבר לכך הרי שהצדק עמך", והאברך הלך לדרכו שמח וטוב לב.

לאחר זמן מועט צלצל הטלפון בבית הרב ועל הקו היתה אשת האברך. "האם הרב אמר שבעלי צודק וצריכים אנו להיות בשבת אצל הוריו?" שאלה. הרב השיב לה שכן, אך הדגיש שאמר בפירוש שהתשובה מותנית בכך שהסיפור הוא כפי שבעלה הציג בפניו.

"אם כן אספר לך כמה דברים אמורים", אמרה האשה, "אבי שוכב על ערש דווי כבר כמה שבועות וימיו ספורים וברצוני להיות לצידו ברגעיו האחרונים, ולכן היינו אצלו בשבתות האחרונות. וברוך ה' שהוא עדיין חי. וגם השבת ברצוני להיות עמו". הרב שמע את דבריה ואמר "כל זה לא נאמר לי. ובודאי שהצדק עמך", ובוזה הסתיימה השיחה.

לאחר כמה רגעים התקשר הבעל לרב דיאמנט, והרב אמר לו "שתי רעות עשית. האחת, שלא סיפרת לי את כל האמת. והשנייה, והיא החמורה יותר, חמיו מוטל בין חיים למות ולך לא איכפת מכך?". האברך לא התבלבל ואמר "כבוד הרב, אבא שלה לא ימות כל כך מהר...". ואכן אביה לא מת "כל כך מהר", ונפטר מיד ביום ראשון שלאחר אותה שבת... אין ספק שאם היה מדובר באביו לא היה חתן זה חושב פעמיים וממחר לשבות אצלו ככל שידרש, אך כשמדובר בחמיו הכל נראה אחרת... וראוי לו ולשכמותו שישומו אל לבם את דברי הפלא יועץ, "חיוב מוטל על החתן שלא להיות כפוי טובה, ולהיות להם כבן".

שלום בן סאלם ז"ל ע"י בן יוסף
סעידה בת סעיד קהא ע"ה
מטילדה בת שרה ע"ה ע"י ויטמן

מרים בת סעדיה ע"ה ע"י אהרוני
אברהם בן בן-עיון נורפלזס ז"ל
בן-עיון בן משה נורפלזס ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל + סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן סאוס ז"ל + נאויה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל + רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

ובכלל עצה טובה היא, שבכל ספק או שאלה יצייר הבעל לעצמו כיצד היה נוהג אם היה מדובר בהוריו, וכן תנהג האשה כלפי חמיה וחמותה, והאמת והשלום אהבו.

סגולת הבן איש חי לפרנסה טובה בשמיעת האישה את קול לימוד בעלה

”ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר” (יט, טז)

מרגלא בפומיה דהגאון רבי שמואל רוזובסקי ראש ישיבת פוניבז', שקולות אלו שנשמעו בקבלת התורה הם חלק בלתי נפרד מהתורה. ומכאן שהקולות שמשמיע האדם בעת לימודו אינם דבר צדדי המתלווה אל לימוד התורה כי אם חלק בלתי נפרד ממנה.

ויש לחדד ולהוסיף על פי המבואר במס' תענית (כא, ב) וברש"י (ד"ה אל. ע"פ גירסת הרש"ש עיי"ש) שהשכינה שירדה על ההר בקבלת התורה שהתה שם עד סיום מלאכת המשכן, ובמשך כל אותם הימים ניתנו ונתפרשו כל המצוות לישראל "בקולי קולות ולפידים כיום קבלת עשרת הדברות". ולדברי הגר"ש רוזובסקי היינו משום שקולות אלו הם חלק מקבלת התורה, וכל שעה שנמשכה קבלת התורה נמשכו אף הקולות.

ונראה שמתעם זה אין דברי תורה מתקיימים, ואינו זוכה לאריכות חיים ואינו זוכרם, אלא מי שמוציאם מפיו ואינו לומד בהרהור נ"כי חיים הם למוציאיהם- אל תקרי למוציאיהם אלא למוציאיהם בפה" (עירובין נד, א). כי היות והקולות היו והינם חלק בלתי נפרד מהתורה שניתנה לישראל, לכך כל הסגולות שנאמרו בתורה הם רק כשלומדה במתכונת שניתנה ולא בהרהור בלי קול.

ב. ובהלכות ברכות התורה כתב מרן (שו"ע סי' מז' סע' ד') "המהרהר בדברי תורה אין צריך לברך". והקשה הגר"א, וכי אין מצוה בהרהור, והלא נאמר "והגית בו יומם ולילה", והיינו בלב כמו שנאמר "והגית לבי".

ותירץ רבינו הגדול מרן רבי עובדיה יוסף ביביע אומר (ח"ד א"ח סי' ח'), שאף שגם בהרהור יש מצוה מכל מקום עיקר מצות תלמוד תורה היא באופן שמוציא הדברים בפה ובקול, ועל כן לא תיקנו חז"ל את הברכה אלא רק במוציא בשפתיו ולא במהרהר. והיינו כיסוד הנ"ל שצורת ומצות הלימוד היא כנתינתה מסיני בקול ולא בהרהור.

ג. ברם מדברי הגר"ש רוזובסקי מוכח שלא די במה שישמיע תלמודו לאזניו אלא צריך דוקא להגביה קולו, בבחינת הקולות שהיו במתן תורה.

וכן מוכח מן המובא במסכת עירובין (נד, א) שברוריה אשת רבי מאיר ראתה תלמיד שגרס משנתו בלחש ואמרה לו "לא כך כתוב, ערוכה בכל ושמורה (ש"ב כג, ה), אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת", ופירש המהרש"א, ש"ערוכה בכל היינו בכל רמ"ח אברים, שהדיבור בקול רם מביא הרגשה ותנועה לכל האברים". ובודאי שהמשמיע לאזניו בלבד אינו משיג ענין זה של הרגשה ותנועה לכל איבריו, וזה מתקיים רק במגביה קולו. וכן מפורש בחידושי המאירי (שם) שלא די בהשמעה לאזנו אלא צריך שיגביה קולו בבחינת "כל עצמותי תאמרנה".

ד. ובמסכת עירובין (יח, ב) אמרו "כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב". ונמצא שעסק התורה בלילה מסוגל לקיים הבית, ויש להבין את פשר הענין. כמו כן יש לדקדק מדוע לא אמרו "בית שלומדין בו דברי תורה".

ופירש רבינו יוסף חיים זיע"א בבן יהודע, שהנה "אין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בזכות אשתו" (בבא מציעא נט, א). ברם, הרי יעקב ועשו חילקו ביניהם העולמות, יעקב זכה בעולם הבא ועשו זכה בעולם הזה, ואם כן כיצד יזכו יעקב וזרעו לברכה בזה העולם שאינו שייך להם. אלא שזוכים הם לברכה בזכות עסק התורה, שאילמלא היא היה העולם הזה נחרב. אך דא עקא שהאשה שהיא היא הגורמת להשפעת הברכה אינה עוסקת בתורה, וכיצד אם כן יזכה האדם לברכה בעבורה.

אמנם הפתרון לכך הוא שבלילה כשנמצא הבעל בביתו יעסוק בתורה בקול כדי שאשתו תשמע, וגם אם אינה מבינה או שישנה כבר מכל מקום נשמתה מבינה ומשגת הדברים, ונחשב הדבר כאילו לומדת היא בעצמה, ועל ידי כן תזכה לברכה בעולם הזה, ואז ייטב גם לבעלה בעבורה, וביתם יתקיים ופרנסתם תשגשג ויזכו לשפע רב.

ולכך דקדקו חז"ל לומר "כל בית שנשמעין בו דברי תורה" ולא אמרו ש"לומדין" בו דברי תורה, כי תועלת זו באה דוקא על ידי שמשמיע הבעל את קולו ברמה בניגון ובנעימה.

ולכן ראוי וכדאי לכל איש לקבוע עת ללימוד בביתו. וגם אם הוא אברך ולומד בכולל ערב, ישתדל ללמוד זמן מסוים בביתו כדי לזכות לענין גדול וחשוב זה.

אימו של האברך הגיעה לבקרו והוא אמר לרבו "יש לי אתרוג בבית"

"כבד את אביך ואת אמך" (כ, יב)

את גררי המעשים הנדרשים מאיתנו בכיבוד ומורא ההורים לומדנו חז"ל (קידושין לא, ב) באמרם, "איזהו מורא, ואיזהו כיבוד? מורא- לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו. כיבוד- מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא".

אולם החיי אדם (ח"א כלל סז). ומקורו בחרדים מצוות עשה פ"א חידש שכיבוד אינו מסתכם רק בדיבור ובמעשים, וכלשונו "הכיבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור. במחשבה שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל. וזהו עיקר כיבוד".

ולמדנו מכך שאף שבתלמוד מצינו רק גדרים של דיבור ומעשה בכיבוד אב ואם, מכל מקום כבודם שייך אף במחשבת לב הבן, ולא זו בלבד אלא שהוא עיקר הכבוד, ולא ישווה כל כיבודו אותם אם בלבו בו להם.

אולם בדברי החיי אדם מבואר שלא די בכך שאין הבן בו להוריו, אלא חובה עליו שידמו בעיניו כגדולים ונכבדי ארץ. ומצאנו בזה להגאון רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר (שיחות מוסר תשל"א עמ' קי"ג) שאמר, "מקובלני שאין מצות כבוד אב מתקיימת כהלכתה אלא אם כן מעריך הבן את אביו ומעריצו למאור. וחייב הבן למצוא באביו תכונות מסוימות בהן הוא עדיף יותר מכל אחד זולתו, והינו בהן גדול הדור. ואם לא יעריכוהו בלבו ואינו מחשיבו במעמקי נפשו, או אז אפילו הוא מאכילהו ומשקהו וקם לפניו ורץ לפניו, הרי זה לא קיים מצות כיבוד אב כל עיקר". ופשוט שהוא הדין בכיבוד האם.

אין ספק שכל בן יכול למצוא באביו ואימו נקודות שבהם הינם מיוחדים ומעולים יותר משאר אנשים, אם בחסד ואם במידות טובות. ומן הדברים הנ"ל למדנו שמצוה וחובה מהתורה להתבונן בנקודות אלו, ומתוך כך להעמיק את ההערכה וההערצה להורים עד שיהיו בעיניו כגדולי הדור.

והן הן הדברים לגבי מצות מורא אב ואם, וכפי שכתב בספר חרדים (מצוות עשה פ"א) "ידמה אותם בעיניו כמלך ומלכה, ויפחד וירעד מאד מלעבור על רצונם, אלא כל אשר יצו שניהם או אחד מהם יהיה הדבר בעיניו דבר מלך שלטון, לא יטה ימין ושמאל". ללמדך שהקירבה להורים והרגילות להיות עימם ולשהות במחיצתם אינה מורידה כי הוא זה מהחובה להתירא מהם כאילו היו מלכים.

ובספר דרכי החיים (ב' עמ' שטו) מובא בשם הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל שפעם אחת אמר לו אברך "יש לי אתרוג בבית!", וכששאל הרב לכונתו אמר "היום אני באה לבקר אותי".

הרב התפעל ואמר שאברך זה זכה להבין כיצד יש להסתכל על ההורים וכיצד להתנהג עימם ולהתייחס אליהם בדקדוק ובהיחוד לא פחות ממה שמדקדקים ומהדרים העולם במצות ארבעת המינים.

שיחות מוסר והשקפה על הפרשה מאת הרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, או בטל' 03-6171001

[הקש 1-1-2-48-1-1. או 8* ואמור את שם המרצה והקש 1-1]. השיחה המרכזית משודרת בשידור חי בקול הלשון ביום ה' ב-16:40

[בסיום השיחה ניתן להורידה לאחר כמה דקות מהאתר]. לקבלת העלון שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

העלון מוקדש לעילוי נשמת מורי יחיא בן שודיה אברהם ז"ל, גדעון בן רחל נעמן ז"ל, גיל בן יעל שרעבי ז"ל

לע"נ דינאל בן שמואל ורבקה אליהו ז"ל ♦ יחיאל זכריה בן אברהם חסון ז"ל ♦ תרנגה פנינה בת לולה אלוני ע"ה ♦ מרדכי בן הנה ויוסף חצרוני ז"ל

באטה בת הילדה ע"ה ע"י רוזין
סוזן סולטנה בת שמחה ע"ה ע"י אדרי
רחל בת ג'ריה אוזן ע"ה

מזל בת שמעה בן-דוד ע"ה
מנחם צבי בן יעל לביוב ז"ל
הרס בת מלכה טוויל ע"ה

משה בן אברהם כהן ז"ל
ישראל בן חנה מור יוסף ז"ל
חנה בת סאלם ג'ראפי ע"ה